

terlijk danken
schap en mee-
ot hoogleeraar
erlijk antwoor-
vertrouw, dat
ntwoording uit,
en drukwerkje
t die tekenen
en, vooral om-
in belijdenis,
kelijke samen-
en Christelijke-
lkanten uit de
kwensen. Ik
pogen tot be-
agpunten niet
ik samenbindt.
K. S.

KUNST

ista de Wit.

ndeld over de
, die de grond-
t in zijn wezen
spreken klare
steren wil, van
heeft bepleit.
schets in den
marin ook het
staat geformu-

Schepers, den
van zijn talent
ositie van den
zijn oude vader
werversnatuur,
en en vlinders
, om als mars-
Brabantsche
vindt hij zijn
ities tot leven,
he ideaal, dal-
ijk. De Schrijf-
tmoet hem en
t zij en hooren
enthousiast bij
t rijkdom van
geprezen. 'Is
en verlooch-
klaard, dat de
en de Francis-

ewag maakt in
oretisch gecon-
assend en ver-
le denkbeelden
n een volledig
t.
ligaan de hand
le groote schep-
nemen, om te
schema, dat,
lerenstelsel, er
. De bewonde-
k, waarin door
van dat, door
leelen, een zoo
as is voortge-
ier iets van de
te kijken". De
deze bij alle
pelijk oerbeeld
rmoeden eenor
psgewijze. "An-
aar, van den
og der natuur"
overgebleven
alle vormen te
enken hoe uit
andere voort-
ing waren met
the verhoudin-

eds al de voor-
el later opge-
lentie-gedachte
ige naar doel-
een mogelijk-
meer op zijn
gewaagd avon-
nog lang, eer
den lijve ver-
stond en der
ant genoemde
nd als weten-
p aankomt, is,
m zweem van
alle organisch
verwantschap
heid, de inner-

caansche natuurverheerlijking, die als de zuiverste
geluksbron wordt aangewezen.

Niet te ontkennen echter is het, dat de lijnen van
dit verhaal ietwat vaag en onduidelijk zijn. Even-
als in de andere schetsen is ook hier het ideaal
geteekend in een historische en in een heden-
daagsche figuur, die, als gelijken naar den geest,
ook naast en met elkaar worden beschouwd. De
historische figuur is hier Franciscus, wiens levens-
gedachte en levenspraktijk dan ook uitvoerig wor-
den uiteengezet bij monde van Herman Schepers,
zijn modernen navolger. Maar nu overheerscht
zoozeer het historische beeld, dat trouwens reël
is en op de bestaande gegevens berust, dat het
andere onwezenlijk wordt en onwaarachtig gaat
lijken van kleur. Daarmee gaat teloor het over-
tuigende in de figuur van Herman Schepers, dat
er wel is in die van den vlinderzoeker en den
Padrino. Hij is meer verspersoonlijking dan per-
soon, meer theoretische vinding dan levend mensch,
en terwijl bij de beide anderen de daad getuigt
van hun ideologie, een heel leven van ontbering
lang, spreken bij Herman Schepers eigenlijk alleen
de, zeer overvloedige, woorden. Daarom acht ik
deze schets de minst geslaagde en, ondanks de
veelvuldigheid van beredeneering, de minst duide-
lijke. Ongetwijfeld heeft ze prachtige bladzijden,
beide naar vorm en naar inhoud. En ook is
mooi getekend de Franciscansche achtergrond.
Maar ze is niet een gegroeide eenheid, niet een
vanzelf opgebloeide bloem.

Uit alles wat ik zei, moge duidelijk geworden
zijn, wat het boek „Gods Goochelaartjes” is en
beteekent. Ook, dat het is een echt Augusta de Wit-
boek, dat op typische wijze de karakteristieken
draagt van haar werk. Want niet slechts is het
hoofddenkbeeld van „Orpheus in de dessa”, „De
Godin die wacht” e.d. in zijn meest positieven
vorm er in uitgewerkt, ook al de andere karakter-
trekken zijn er in te vinden. Bijvoorbeeld spreekt
ook hier telkens weer haar sterke afkeer van
den Compagniegeest, in het als terloops vertellen
van de schandelijke praktijken van geweld en
machtsmisbruik. En ook wordt weer bij herhaling
gewezen op den doodenden invloed van de mate-
riële gewinacht. Eveneens is er in dit boek de
trek die met name „De Avonturen van den muzi-
kant” vertoont: dat de Schrijfster haar stof be-
studeert; van de geschiedenis van Rumphius en
Franciscus blijkt ze uitstekend op de hoogte. En
van haar bewondering voor de muziek als de
fijne openbaringsvorm van het ideële in de men-
schenziel getuigt schier iedere bladzijde.

Altemaal voorbeelden, dat „Gods Goochelaartjes”
geheel het stempel draagt van Augusta de Wits
werk en daarvan een zeer sprekend vertegen-
woordiger is.

lijke verwantschap van al het geschapene, die
Haeckel in Goethe's natuurbeschouwing zoo duide-
lijk uitgesproken vindt, en die hem hier dar-
winistische sententies doet vermoeden. Daarbij is
natuurlijk niet het voornaamste het een of andere
vers, waarin Goethe de eenheid der natuur dichter-
lijk doorleeft, want zulk een dichterlijke uit-
spraak heeft uit den aard der zaak te weinig be-
wijskracht. Vooral echter werden zulke vermoeden
gewekt door zijn streven om alle organismen
van een oervorm af te leiden. Voor zijn dichter-
lijk oog worden de natuurvormen dynamische groot-
heden, die langs den weg van organische verande-
ring, ontwikkeling, in elkaar overgaan. Zoo moe-
ten alle planten ten slotte tot één plant te her-
leiden zijn, en aan de plant alle deelen tot één
deel, en hier stuit men dan op de Goethiaansche
oerphenomenen, waarvan door metamor-
fosen alle bestaande vormen kunnen worden
afgeleid.

Voor den genialen kunstenaarsblik van Goethe
vloeien al de verschillende natuurvormen als het
ware samen tot één vorm, maar die vorm is niet
zoo iets als een grootste gemeene deeler, als iets
door additie en subtractie ontstaan, maar ze is
het eeuwige oerbeeld, het groote model, waarnaar
door de scheppende krachten der wereld de in-
dividuele vormen werden gemodelleerd. Dit oer-
phenomeen is dus niet misschien een heel oude
stamvorm, die in een grijs verleden heeft bestaan,
het is veeleer iets als de substantiële vorm van
den grooten Aquanaat. Daarop duiden tenslotte al
de gemeenschappelijke trekken, die men aantreft
bij de organismen, en die het ook werkelijk moge-
lijk schijnen te maken ze op eenzelfde model, één-
zelfde type te herleiden. Zoo zocht Goethe langen
tijd naar de oerplant, d.w.z. de plant, die als
model en prototype van alle bestaande planten
zou kunnen gelden. En al is deze oerplant ener-
zijds ook meer dan een bleke abstractie — im-
mers hij zocht er naar op het veld, en meent
zelfs een oogenblik haar in Palermo gevonden te
hebben — anderzijds krijgt ze in zijn beschouwin-
gen soms ook iets van de platonische idee. Hoe
geweldig veel Goethe ook erkent van Linnaeus ge-
leerd te hebben, diens stelsel is hem te star, hij
ziet in de natuur méér dan een volledig gedeter-
mineerd plantensysteem, veeleer overal gedaante-
verandering, ontplooiing en ontvouwing van ge-
stalten. Hij schouwt — en het is het charisma van

Niet het minst ook in dit boek representeerend
wat aangaat den religieuzen geest.

Augusta de Wit, die pleit voor het ideële leven,
voor het zoeken naar de ideële levenswaarden,
is, als anderen onder de moderne auteurs, aan-
hangster van de Liefdeleer. En van die Liefde-
leer is dit boek vol. De Liefde, die alles is, de
liefde, vrij van zelfzucht, vrij van hebzucht, vrij
van kleinheid en waan, die beteekent levensgeluk,
die heet hoogste levensinhoud, die wordt ge-
zien als wezen van religie. God dienen is bij
een leven van uitersten eenvoud het besteden
van alle krachten aan het welzijn van allen. Leven
uit de liefde, ten bate van allen, dat is heiligheid;
anderen opbeuren uit het geringe in dat groote,
dat is het wonder. Christus wordt genoemd de
Opperste Liefde en het Koninkrijk der Hemelen
is het Koninkrijk van de liefde. Verkondiging van
liefde voor allen wordt genoemd de „Nieuwe Blijde
Boodschap”, het nieuwe Evangelie, en die liefde
is de zegepraal van de ziel over de stof; de groot-
ste schat, waarmee de liefde verrijkt, is vergevens-
gezindheid en vrucht van het lijden door liefde is
dat de laatste zelfzuchtige zwakheid uit ons wordt
weggebrand.

Die Liefde, deze religie, leert men uit het met
overgegevenheid gaan tot het leven der natuur. De
Schrijfster laat het Franciscus zeggen: „Ziet toch
hoe schoon en gelukkig en lief alles is voor wie
liefheeft, de hemel met al zijn sterren, en winden
en wolken, de aarde met haar vuur en haar
vloeden, haar gedierte en gewas en gesteente, gij-
zelven zoo schoon en gelukkig en lief, als gij het
maar wist en wildet. Och doe toch uit uw hart
dien wreeden waan, die uw broeder verandert in
uw vijand, dien waan, dat bezit en macht ge-
lukkig maken. Enkel angst zijn zij en zorg, arg-
waan, haat. Werpt af en wordt blijde!”

Dat is de prediking die Gods Goochelaartjes
brengen aan een geslacht „dat brandt van verlan-
gen naar het eindelijke heil, naar vrede, naar
geluk des harten”, dat is, zooals de Schrijfster
het zegt, hun voorgaan „op wegen die het Eeuwige
ingaan”.

Het behoeft wel geen betoog, dat voor het be-
lijdend Christendom deze heilsprediking allen we-
zenlijken inhoud mist, en dat ze, hoe goed ook
bedoeld en hoe fijn ook van idealiteit, de naar
vrede en geluk verlangende menschheid niet baten
kan. Liefde van allen voor allen, het nieuwe
Evangelie, is een illusie, en een vrede-verwachting
buiten den Vredevoorst om is een waan. Niet de
denkers en de dichters en de kunstenaars zijn het,
die aan de menschheid verlossing brengen, en
niet de vlinders, die andere Juculatores Dei zijn
het, die de wegen wijzen welke het Eeuwige
ingaan. Dat alles is Evangelie naar den mensch,
een humaniteitsreligie, die wortelt in het geloof aan
den mensch en zijn volmaakbaarheid. Met al zijn

het genie —, hoe uit de eene gestalte door om-
vorming en ontwikkeling al de andere zijn te win-
nen. Langs dien weg is in de veelheid der natuur
de eenheid terug te vinden. En wanneer hij voor
de kenschetsing van het verband daartussen
spreekt van metamorfozen, dan zijn dat de af-
leidingen van de verschillende vormen van elkaar,
dan is dat de weg, waarlangs het type zich verbij-
zondert tot het bestaan van het enkele organisme.
Deze verbijzondering van het groote model naar
het individueele bestaan noemt Goethe, wel niet
geheel ten onrechte, ontwikkeling, evolutie. Zijn
vormleer (morphologie) is een typologie, een leer
van het type, van het model, en de metamorfo-
sen daarin zijn op te vatten als ideële aflei-
dingen.

De gelijkenis van Goethe's opvatting met het
darwinisme zal uit deze uiteenzettingen wel vol-
doende gebleken zijn. Zij betreft dus de herleiding
der verschillende vormen van elkaar, men kan
ook zeggen het begrip der ontwikkeling, evolutie.
Maar in den inhoud van dat begrip ligt ook het
principiële verschil. Goethe licht het toe, zooals
bleek, met de metamorfozen. Deze nu zijn om-
keerbaar: immers uit al de verschillende orga-
nismen zoekt hij het type te eruceren, en van het
type leidt hij de individueele vormen weer af. In
volkomen tegenstelling daarmede zijn de vorm-
afleidingen bij het darwinisme volstrekt onom-
keerbaar. Immers het darwinisme stelt aan het
begin der biologische ontwikkeling de oudste vor-
men, die thans niet meer bestaan, maar zich in
de geschiedenis ontwikkeld hebben tot de thans
bestaande, meer doelmatige. De ontwikkeling der
vormen is dus bij het darwinisme een historische
werkelijkheid (phylogenese), bij Goethe een ideël
verband (typologisch). Het darwinisme is trans-
formistisch: de vormen gaan reël in elkaar
over, Goethe's beschouwing is zoo niet, bij hem
zijn die overgangen ideële verbanden. Ook hij
spreekt van ontwikkeling, maar evengoed als (om
een voorbeeld van R. Otto te gebruiken) men
kan zeggen, dat de romaansche kruiskerk zich uit
de antieke basiliek heeft ontwikkeld, zonder dat
ooit een werkelijke transformatie heeft plaats ge-
had, is zijn ontwikkelingsidee niet transformistisch.
Zijn oerphenomeen is als een thema, dat in de
verschillende vormen telkens verschillend wordt

culturele fijnheid gaat het aan de realiteiten van
schuld en verlorenheid voorbij en komt daarom
ook niet toe aan het eenige dat uit die schuld
en die verlorenheid opheffen kan: het geloof in
Christus en dien gekruisigd. Deze religie van de
Juculatores Dei is zelf vlinder-spel, mooi, maar
zonder inhoud, fijn, maar zonder wezen.

Daarom laat ons ten slotte dit veelszins schoone
boek, dat prediking is van die religie, toch on-
bevestigd, hoe hoog het literair ook moge staan
en hoe ideël ook de grondgedachte moge zijn.

Moet ge het dan niet lezen?

Ik heb het in het eerste artikel al andersom ge-
zegd. Er is, met name in de beide eerste schetsen,
heel veel, dat ons cultureel verrijken kan en alge-
meen-vormende, vooral ook aesthetische, waarde
heeft. En — ook dat zei ik al bij 't begin van deze
reeks — het kan ons óók verdiepen, omdat het
zelfzucht en hebzucht en broederhaat, zonden die
in ons allen wonen, bestrijdt en opwekt tot helpen
en dienen.

Daarom zou ik veeleer dan: ge moet niet, wil-
len zeggen: ge moet wel. Maar dan in deze weten-
schap, dat het bij die mogelijke verrijking en ver-
dieping ons niet verder brengen kan dan tot een
humanistisch levensinzicht, fijn-cultureel zeker,
zooals geheel de persoonlijkheid van deze geestes-
beschaafde Schrijfster zelf is, maar humanistisch,
dat is niet-evangelisch. En dáárom mist het dat,
wat we zoeken, óók in onze lectuur.

G. T.

UIT DE HISTORIE

Jubilea.

I.

Op 23 Augustus 1896 vierde Gispén, als predi-
kant bij de Gereformeerde Kerk te Amsterdam A,
in de Nieuwe Kerk op de Keizersgracht, zijn
veertigjarige ambtsbediening, met een leerrede over
1 Corinthe 3:5-7. Ze verscheen bij W. Kirchner
onder den titel: Niet de mensch, maar God.

In zijn inleiding gewaagt hij van den rijkdom
der zegeningen, gedurende zijn gansche leven,
maar inzonderheid in de laatste veertig jaren
genoten: zegeningen hem geschonken in godvree-
zende ouders, inzonderheid in een godzalige moe-
der; in het redden uit gevaren van onderscheiden
aard, en uit velerlei nooden; in het kennen der
Heilige Schriften, die wijs kunnen maken tot zalig-
heid, van kindsbeen af; in de werking des Heiligen
Geestes in zijn hart, inzonderheid in zijn jong-
lingsjaren; in den voorspoedigen gang van zijn
ambtelijk leven, zoowel in zijn eerste gemeente
te De Lier, als te Vlissingen, Giessendam, Kam-

gemoduleerd, een „Leitmotiv”, dat telkens weer
doorbreekt.

Men moet toestemmen, dat enkele uitspraken
van Goethe wel een transformistischen klank heb-
ben, maar het lijdt toch geen twijfel, of zijn vorm-
beschouwing als geheel onderscheidt zich juist
van de darwinistische door het gemis van het
transformistisch teken.

Dat wordt enerzijds bevestigd door het feit,
dat zijn leerlingen het transformisme als een
dwaze en nevelachtige hypothese afwezen¹⁾, en
is anderzijds geheel in overeenstemming met zijn
artistieke natuurvisie. Niemand zal bestrijden, dat
in zijn conceptie der natuur een ontwikkeling, die
alleen beheerscht wordt door mechanistische wet-
ten, niet past, en zulk een ontwikkelingsidee heeft
Goethe dan ook nooit gehuldigd.

De moderne natuurwetenschap heeft gemeend
goed te doen de typologische natuurbeschouwing
van Goethe in de phylogenetische van Darwin en
Haeckel over te voeren. Naarmate dit beter ge-
lukte, scheen de typologie aan belangrijkheid in
te boeten, tot ze eindelijk bijna geheel in het ver-
geetboek raakte. Maar nu de papieren der phylo-
genetische rijen weer dalen, en de evolutie-hypo-
these wankeler komt te staan, blijft Goethe's ont-
wikkelingsgedachte nog onaangetast.

Het is waar, dat zij menig probleem niet tot
oplossing brengt, maar daar staat tegenover, dat
zij de biologie niet tot een historische wetenschap
maakt. Bovendien echter heeft zij voor het Chris-
telijke denken een bijzondere aantrekkingskracht,
omdat zij vormovergangen in de natuur erkent,
zonder in transformisme te vervallen, omdat zij
op voornamer wijze dan het darwinisme, in de
veelheid der verschijningen de eenheid weet terug
te vinden, bovenal echter, omdat voor haar de
vormende en scheppende krachten der natuur niet
zijn de wetten eener mechanische causaliteit, en
omdat ze achter de planmatigheid van al het
levende met hartstocht zoekt naar het plan zelve,
terwijl het darwinisme, zooals ik in een vorig ar-
tikel aantoonde, juist uit de verklaring der plan-
matigheid der natuur het meer voor de hand lig-
gende verklaringsprincipe, n.l. het plan zoekt weg
te werken en te verstuiven over het schema van
oorzaak en gevolg.

Apeldoorn.

G. A. LINDEBOOM.

¹⁾ Otto, Sünde und Urschuld, blz. 196.

pen, Zwolle, en nu reeds vijftien jaren in zijn geboortestad, waar hij waarlijk niet te klagen heeft over onthouding van eer, singulier ook als een profeet geëerd in zijn vaderland. Meermalen werd hij tot hoogst belangrijke kerkelijke handelingen geroepen, en welwillend werd doorgaans beoordeeld ook wat hij schreef. Waarlijk, zoo iemand, dan heeft hij reden om te zingen: Wie is aan onzen God gelijk, die de armen uit het slijk opheft. Loof den Heere, mijne ziel, en vergeet geene van Zijne weldaden.

In verband met deze voor hem zoo verootmoedigende en tevens tot dankbaarheid stemmende herinnering kiest hij zijn tekst, die spreekt over den mensch in den dienst van God. Niet de mensch, maar God; als deze gedachte in de gemeente leeft, leert zij de dienaren des Woords uit het rechte oogpunt beschouwen. Maar omgekeerd ook, als deze gedachte in de dienaren des Woords leeft, leeren zij zichzelf ook uit het rechte oogpunt bezien.

Na de verklaring en ontwikkeling van deze voor alle tijden en onder alle omstandigheden geldende waarheid verklaart de jubilerende prediker ten slotte, dat hij in klimmende mate de groote betekenis van deze gedachte gevoelt. Terugziende op den volbrachten diensttijd ziet hij ook bergen van tekortkomingen en ambtelijke schuld, en verstaat hij de woorden uit ons Avondmaalsformulier, dat wij ons niet met zulk een ijver begeven om God te dienen als wij schuldig zijn. Steeds meer gevoelde hij, wat hem ontbreekt, en, vooral in de latere jaren, gevoelde hij vanwege tot hiertoe nog ongekende onaangenaamheden, wel eens neiging om te vluchten, zoo vluchten mogelijk ware. Bij het langzame slijten der natuurlijke krachten van lichaam en geest, gevoelt men niet meer te kunnen zijn wat men behoort te zijn, vooral in een gemeente als de Amsterdamsche, waar uit den aard der omstandigheden de vele hoofden vele zinnen vormen, en het zoo moeilijk is zelfs weinigen te voldoen en te gewennen aan zoovele nieuwe besommingen op kerkelijk gebied. Blijkbaar zinspeelt Gispén hier op de moeilijkheden, verbonden aan den arbeid der plaatselijke ineen-smelting van de kerken A en B.

Met blijdschap vermeldt hij dan ook, dat er in zijn oude gemeente te Kampen sinds lang geen A of B meer bestaat. Er is ééne Gereformeerde Kerk, onder ééne kerkeraad. Dit vermeldt hij met te meer dankbaarheid, omdat, al spoedig nadat hij in de bediening gesteld was, en tot studie en onderzoek van de eerste beginselen der dingen die hij nog leeren moest, zich gedrongen gevoelde, de overtuiging in hem ontwaakte, dat de gesteldheid en verdeeldheid van het overblijfsel der Gereformeerden in ons land niet alleen een zondige toestand voor God, maar ook een groote schade voor geheel ons volksleven en voor alle belangen van het koninkrijk Gods is. En nog altijd is het hem een oorzaak van dankbaarheid, dat hij de jaren 1869 tot 1892 doorleefd heeft, en een werkzaam aandeel heeft mogen nemen aan het opruimen van hindernissen, die de vereeniging der Gereformeerden in den weg stonden. Beurtelings genoemd: Irenisch, Elhisch, fijn Remonstrantsch, half Liberaal, Grootkerkschgezind, en nu laatstelijk Kuypriaansch, heeft hem dat wel tijdelijk leed gedaan, en ook persoonlijk nadeel toegebracht, maar hij zou geheel onwaar zijn, zoo hij zeide, dat het hem nu berouwde. Want al mag hij niet spreken van een ideaal, een zaak te groot en te grootsch voor een klein mensch, zoo mag hij toch spreken van een wensch, die van den beginne aan in zijn hart was, de wensch om nog eens bijeen te zien wat, naar 's Heeren Woord, en de daaruit afgeleide Gereformeerde beginselen bijeen behoort, en dat hij, in alle de gemeenten, waar hij arbeiden mocht, geleerd heeft, de kwaden en de tegensprekers te verdragen, en den vrede en de eendracht onder de broeders te helpen bevorderen.

Noch van nature, noch door eenige geestelijke gave, ontving hij ooit de roeping om als boeprediker onder zijn volk op te treden. De harige mantel en de lederen gordel waren voor hem immer een wapenrusting, waarin hij niet kon gaan. Meer trok hem aan het verkondigen van het goede en het doen hooren van den vrede, de lieflijke voeten op de bergen, dergenen die dit doen hooren. Nat maken van wat reeds geplant was, kwam hem voor als zijn taak en het doel van zijn arbeid. De kleinen en zwakken in het geloof te sterken en de gemeente te versterken door de eenvoudige uitlegging van Gods Woord, en daarbij het oog te houden op de tijden en omstandigheden, op de behoeften van het rijke en volle menschenleven, op al de eigenaardigheden van het raadselachtige, onpeilbare en ondoorgroendelijke menschenhart, dat was het wat hij steeds als de hoofdzaak in zijn arbeid beschouwde. „Ik heb gepoogd bevindelijk te prediken, maar altijd op een gezonden uitlegkundigen en leerstelligen grondslag, God biddende, dat Hij zelf den wasdom geven mocht. In hoeverre God die bede verhoord heeft staat niet aan mij te beoordeelen. Maar zwarte ondankbaarheid zou het zijn, zoo ik de verhooring van dat gebed geheel ontkende. Ik weet, dat God mij eenigen zegen geschonken heeft. En zoo ik sterven mag met bewustzijn,

zal het ook zijn in 't geloof, dat eenige vrucht voor de eeuwigheid mij niet is onthouden”.

Aan den avond van dezen jubileum-zondag vond in de Plantage-kerk te Amsterdam nog een eigenaardige plechtigheid plaats. Daar preekte toen Ds W. H. Gispén Jr., zijn zevende zoon, wiens oudere broeders allen op één na, op jeugdigen leeftijd waren weggestorven. De hoop, dat hij nog eens één zijner zonen in het predikambt zou zien optreden, was dan ook somtijds zeer gering, ja zoo goed als weg geweest. Groot was hem dan ook het voorrecht, toen hij op Zondag 24 November 1895 dezen zijn zesden Willem bij de Gereformeerde Kerk te Breukelen tot zijn dienstwerk mocht inleiden. De smart des levens over het verlies van een achtal zonen was wel niet geheel vergeten, maar toch ook niet geheel ongeheild gebleven. En nu jubelde het in zijn hart:

De Allerhoogste maakt het goed;
Na het zure geeft Hij 't zoet.

Weinu, het was deze zoon, die negen maanden daarna bij gelegenheid der veertigjarige ambtsbediening van zijn vader, des avonds in diens beurt mocht optreden met een predikatie over 1 Timotheüs 6:12b Grijp naar het eeuwige leven. Aan het einde daarvan richtte hij zich aldus tot zijn vader:

„Het betaamde mij niet in deze avondure het Woord te verkondigen als een uiting van het hart eens zoons op een gedenkwaardigen dag als deze. Het is een dag des gedenkens voor u, gemeente, voor mijn vader, reeds nu een grijszede dienaar des Woords, en ook voor zijn kinderen. Doch hier mag slechts de stem van Gods Woord klinken; en de toon des harten van een zoon, die onberekenbaar veel ook aan zijn vader te danken heeft, zwijge. Zou het hart spreken, zeker, de Heere zou openlijk gedankt worden voor het uitnemende voorrecht in de liefde en de eere van menschen hem geschonken, en hoe zou er gezegen kunnen worden van de vrijmachtige genade Gods, die in zijn vrijmacht ons een vader schonk, van wien getuigd werd: van enkelen niet begrepen, van velen geliefd, van allen geëerd? Maar ook de stem van weemoed zou in dezen lofzang tot God doorklinken, waar 40-jarige Evangelie-bediening voor de toekomst met nadruk en onafwijsbaren ernst wijst op den tijd der aflossing van den dienst in den wijngaard des Heeren en heengaan van deze aarde. En deze aflossing van den Dienst door den eeuwigen Koning der Kerk heeft voor een kinderhart meer in dan een gemeente kan peilen en onze mond kan uitspreken. Doch nu spreke Gods Woord tot u, geliefde Vader, en worde het ook door u vergeten, dat het een uwer zonen is, die het bedient in dit oogenblik. Ook in uw leven is er geen stilstand geweest. Alles rondom u is veranderd. In de wereld, waarin ge opgroeidet, heeft de stroom des tijds gedachten, woorden, toestanden, geslachten weggevaagd. In het kerkelijk leven zaagt ge verdwijnen wat onomstootelijk scheen. Twisten over ambtsgewand en leeringen van menschen, ge hebt ze zien opkomen, zien doorwerken — en God heeft het u geschonken te mogen aanschouwen wat er uit de persoonlijke, heftige, gemeente-beroerende en niet Godverheerlijkende twisten in de Gemeenten onder het Kruis en de Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk naar Gods voorzienigheid geboren is. En ook in uw eigen persoonlijk leven is geen stilstand geweest; geen stilstand naar het uitwendige, geen stilstand in uw eigen zieleleven en wereld der gedachten. Doch onder al die wisselingen is uw begeerte geweest, de ademtucht uwer ziel naar het eeuwige en onverderfelijke leven met God. Klinkt dan niet de stem uws Gods in dit woord op dezen dag: grijp naar het eeuwige leven. De vergankelijkheid van alles in dit leven is u door jarenlange ervaring, somtijds op bittere en smartelijke wijze gebleken. Gij weet het, vergankelijk is ook de eere en liefde van menschen. En uw ziel, moede van het vergankelijke, strekt zich uit naar het eeuwige en onvergankelijke van het koninkrijk Gods. Mijn jonkheid verhindert mij het u toe te roepen met al den ernst van een Dienaar des Woords: grijp naar het eeuwige leven. Veroorloof mij echter u te mogen toebidden in den Naam van den Heere Jezus Christus, dat ge hoe langer hoe meer de hand des geloofs moogt uitstrekken naar de eeuwige gemeenschap met den drieëenigen God in onverderfelijke heerlijkheid en eeuwige blijdschap. Ja, we mogen erbij voegen: tot hetwelk gij geroepen zijt, niet als Paulus, doch als een ware Timotheüs, geroepen van kindsbeen, met een stem door den Heiligen Geest in het diepst uwer ziel gebracht. En ook gij hebt de goede belijdenis beleden, beleden voor de gemeente, telkens als gij Gods Woord voor haar opendef, beleden publiekelijk en openbaar onder talloos vele getuigen. Zoo bidt dan ons hart, dat ge hoe langer hoe meer grijpen moogt, waartoe ge van Christus gegrepen zijt. God schenke u daartoe zijne genade, vermeerderde door den Heiligen Geest de kracht uws geloofs, — dan zullen de laatste jaren uwer bediening des Evangelies — God geve dat het er nog vele zijn mogen! — niet de minst gezegende voor uw eigen geestelijk leven, noch de minst vruchtbare voor deze gemeente, noch de minst Godverheerlijkende zijn”.

RULMANN.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Het Comité Java-Soemba film, Secretariaat Verl. Lodewijkstraat 6a te Groningen, verzoekt ons opname van het navolgende stukje, dat we, om het belang van de zaak, plaats geven in onze rubriek Zending en Evangelisatie.

Onze Zendingen filmen.

Onder de propagandamiddelen der Zending neemt de vertooning van een goede Zendingen film een uitnemende plaats in. Vooral tegenwoordig. Men wil niet slechts iets hooren, maar ook iets zien. En de Zending heeft niet slechts een onzichtbaren, geestelijken kant, maar ook een zichtbaren zijde. Een goede Zendingen film brengt die zichtbare zijde van het Zendingen werk ons naderbij. Tal van malen is dan ook gebleken, dat de vertooning van een Zendingen film zeer dienstig was om de belangstelling voor de Zending te wekken en te sterken en daardoor het werk der Zending te dienen.

Ook van de Zending der Gereformeerde Kerken bestaan er enkele metterdaad mooie filmen.

Naar den wensch van de Generale Synode van Middelburg heeft het Java-Soemba-film Comité zich bereid verklaard de exploitatie dier filmen voort te zetten. Evenals te voren zal een Commissie van Bijstand, wier leden zijn aangewezen door onze Zendingenorganisatie, daarbij haar plaats weer innemen.

De nieuwe Java-film laat de Zending op Midden-Java zien en de nieuwe Soemba-film de Zending op Soemba. Al heeft men de vroegere Java-Soemba-film gezien, dan is het toch thans zeer de moeite waard om een voorstelling van deze filmen bij te wonen.

Ook de tekstboekjes zijn bijzonder geschikt. Voor de Java-film is het tekstboekje geschreven door Mevr. van Andel—Rutgers en voor de Soemba-film door Dr. J. Berg.

Vooral thans, nu tal van Kerken zitten met een kort in hun plaatselijke Zendingenkas, kan door een filmavond te organiseren, op een gemakkelijke manier de inkomst van de Zending nog worden vermeerderd. De netto-winst, die een filmavond oplevert, wordt voor de helft afgedragen aan de plaatselijke Zendingenkas. De andere helft komt in de kas van het Comité, dat zelf geheel belangeloos werkt, en eens in 't jaar het saldo in overleg met de Commissie van Bijstand verdeelt en afdraagt aan de Zendingenkas van der onderscheidene zendingen Kerken. Heel de bate der exploitatie komt dus enkel ten goede van de zending onzer Kerken.

Tal van Kerken zijn er, waar noch de Java-film, noch de Soemba-film is vertoond. Wij bevelen deze Kerken dringend aan een filmavond te organiseren. Ook in kleine Kerken, die slechts 200 of 300 zielen tellen, kan een film wel met kans op een aardige winst worden vertoond.

En ook in de Kerken, waar de vroegere film wel eens is vertoond, kan men met deze filmen zeer geschikt opnieuw een filmavond organiseren.

Ter vermijding van veel reiskosten is het gewenscht, dat de Kerken der drie Provinciën, die Soemba bearbeiden alsmede de Kerken van Noord-Holland en Utrecht een avond kiezen voor 15 December, daarna tot 15 Febr. de Kerken van Gelderland en Zuid-Holland en na 15 Februari de overige Kerken.

Vriendelijk verzoeken wij de Kerken, die een filmavond willen houden, zich spoedig te wenden tot het Bureau van het Comité, adres: Verlengde Lodewijkstraat 6a, Groningen. Het spreekt vanzelf, dat er bij veelvuldige aanvragen nog al wat te regelen valt, zoodat spoedige aanvragen bijzonder gewenscht is.

Het Comité:

Ds D. POL, Voorzitter
Mr J. E. MULDER, Secretaris.
W. B. DE BRUIN.
S. v. d. VEEN.

IN PERSCHOUW

Het Lutherlied binnen den dienst?

Ds P. van Dijk schrijft in de Kroniek „Geref. Theol. Tijdschrift“:

Bij het afscheid van Ds Schilder is zonder dat men er ondeugend mee deed door de gemeente binnen den dienst het Lutherlied gezongen.

Inderdaad gaf één der dagbladen dien indruk. Maar het was toch anders: men begon te zingen, toen de organist, na beëindiging van den dienst, het lied in zette. Overigens: móoi was het, al noemt Prof. Visscher het lied een liedje.

Prof. Visscher en de „dressaten“.

De Geref. pers schrijft nog steeds over Prof. Visscher; en dit m.i. terecht. „Westl. Kb.“ vindt het beter, zulke voosheden maar te laten zwemmen, maar ik meen, dat bij zeer velen voosheden het meest indruk maken, zoolang ze het tegendeel lijken van wat ze zijn. Daarom moet men, nu „De Standaard“ eenmaal publiceerd, de zwakken helpen, door voosheden van Prof. V. te laten zien als wat ze zijn. En tevens op die manier den spreker tot bedachtzaamheid dringen. Ook in het remmen van zulke auteurs ligt een positieve winst.

Ik zal niet meer volledig zijn in het citeren, heb trouwens ook deze week niet alle bladen bij de hand. Voor wat Ds P. v. Dijk schrijft in zijn Kroniek („Geref. Theol. Tijdschrift“) vraag ik evenwel de aandacht:

Prof. I.

geest als
Aan da
besluit or
gezangen
genen, wi
door dom
leth hun
Middelbu
op het ijk
Maar w
bij hen m
eens aang
rechtzinn
Ik geloo
haar groe
dusver he
principe
In ha
zelmens
dat drea
groep of
tezamenh
standdeel
groep ga
omkeering
derd word
Dat hij
men pass
een vastge
Daarom z
verandering
Maar w
voor het g
zal moete
zangen ze
samenhing
voornamen
vens de h
de verwerp
is geweest
boom zelf
aantal le
de meenir
Heders
En ten
zoo goed
boek met
Tegen h
Duitsche
groep mer
maar er
riders bi
derlijke d
hun privi
verzetten
leven tocht
tot straat
omstandig
besluit zij
het wozen
wonderd e
vereening
dressaten

Zoo'n va
pen: maar
door prof.
in ons ker
en ons bij
kerk om
Schriftuur
zangen?”
de afbrau
Kerk, wan
gelooven,
schien nos
dan de ou
Inderdaad,
gronde ga
Maar wel
Prof. Vissche
tuurlijk bed
hij geeft af
uitdrukte, c
scheidende.
In zijn „K
van den He
Moge de
gin van es
te zijn!
Op die t
de — en
alleen die
ken — is
aangaande
— niet Ge
die bestaa
zooals de C
„Lanz
kelik ins
de laatst
meerdere
recht be
schen de
delhuur
gende kl
Dan mo
onderschei
jaren lang
geleefd he
zendingen
oorenbl
achten, in
brief schri
vinden”.
Ik kan